

Támpontok a negyedik hullámhoz a gyermek alapellátásban

A napi orvos-beteg találkozások száma már a tanév első hetében a korábbi évek hasonló időszakához képest jelentősen megugrott. A közösséges rhino- és egyéb vírusfertőzések adják a megbetegedések jelentős részét. Azonban a 0-18 éves korosztály esetén a COVID-19 döntően nem a 4 fő tünettől (láz, köhögés, nehézlégzés, szaglász és ízérzés elvesztése, zavara) jelentkezik, emiatt fontos, hogy enyhe tünetek esetén is gondoljunk az új-koronavírus lehetőségére.

A legnagyobb kérdés az alapellátó gyermekorvosok/vegyes praxisú háziorvosok napi gyakorlatában, hogy mely enyhe tünetek esetén kell COVID-19 fertőzésre gondolni, ezért alábbi anyagunkban ezt a kérdést tárgyaljuk elsőként:

Tesztelés indikációi: Bármely légúti / enterális tünet háttérében állhat COVID-19 fertőzés. A tesztelési kapacitásokat figyelembe véve nem lehetséges minden légúti beteget tesztelni az őszi és a téli időszakban. Mindenképpen indokolt a tesztelés az alábbi esetekben:

- ismert kontaktus az anamnézisben
- külföldi utazás az anamnézisben
- több családtag is beteg
- osztályban/csoportban halmozott légúti megbetegedések fordulnak elő
- rendezvényeken való részvétel (koncertek, táborok, házibulik, családi összejövetelek)
- sportolók, edzések, konditerem látogatása
- bármely esetben, ahol a tünettől vagy egyéb tényező COVID-ra utal, vagy amikor az orvos szükségesnek ítéli

A szülők motiválása a tesztelésre: hangsúlyozni kell, hogy nem csak a járványterjedés, kontakt kutatás miatt fontos, hanem a betegnek is érdeke a betegség diagnosztizálása: könnyebben felismerhetők az esetleg szövődmények (MIS-C, long COVID), időben tudunk rájuk gondolni és a betegség meghatározza a gyógyulást követő fizikai terhelést, pl. sportba, testnevelés órára való visszatérést.

Gyermekek érintettség: Az eddigi nemzetközi tapasztalatok alapján a delta variáns okozta járványban a gyermekek aránya magasabb lesz, mint a korábbi hullámokban: a 18 év alattiak a felnőttekkel azonos arányban fertőződhetnek meg, minden korosztályban. (korábban a fertőzöttek 10-15%-a került ki a 0-18 éves korcsoportból.) Ez részben a gyermekek fogékonyaságából (oltatlanságából), részben a betegség magas kontagiozításából adódik.

Fertőzőképesség: A túskefehérje mutációi következtében a delta variáns fertőzőképessége kb. háromszorosa az eredeti wuhani törzsnek, így egy ember 6 fogékony személyt tud megfertőzni, a korábbi 2-3 emberrel szemben. A betegség fertőzőképessége így meghaladja a bárányhimlőjét!

Vírusterhelés: A felső légutakban található vírus kópiaszám kb. 1000-szerese az eredeti törzsnek. Emiatt a PCR teszthez képest kevésbé érzékeny antigéntesztek várhatóan gyakrabban lesznek pozitívak, mint a korábbi hullámokban. Saját tapasztalataink szerint (BKGYT) a harmadik hullámban a fertőzöttek harmadánál volt pozitív az antigénteszt, a gyorseszt most akár az esetek 50-60%-át is kimutathatja.

Antigén tesztek: Az antigéntesztek jelentősége felerősödhet ebben a hullámban, mivel a delta variánsra jellemző magas víruskoncentráció jó eséllyel detektálható a gyors tesztekkel már a tünetek megjelenése előtt 1-2 nappal, vagy a tünetek első napjaiban.

A tesztelőhelyek túlterheltsége esetén javasolhatjuk a **rendelőben vagy otthon elvégzett antigén tesztek**et, melyek mostmár gyógyszerárakban beszerezhetők. A pozitív eredmény diagnosztikus értékű, a beteg az eljárásrend alapján bejelentendő. A negatív eredmény azonban hamis biztonságérzetet adhat a betegnek, így fontos hangsúlyozni, hogy ez nem mentesíti a beteget a további PCR teszteléstől vagy a 10 napos izolációtól, ha az orvos úgy ítéli.

Ha a szülőket a mintavétel kényelmetlensége tartja vissza a teszteléstől, javasoljunk a nyálból végezhető mintavételt vagy nyálókás antigén tesztek, melyeket érdemes a rendelőben is tartani (2000-5000Ft/db áron beszerezhetők):

<https://carbonmedical.hu/termek/orawell-covid-19-antigen-nyalokas-gyorsteszt-1-db-doboz/>

<https://www.hyppolabor.hu/nyalokas-covid-19-antigen-gyorsteszt/>

<https://www.kasztel.hu/rapid-tests/human>

A helyi önkormányzatokkal együttműködve akár nagyobb **antigén gyorseszteszt kontingens** is beszerezhető, amivel a tüneteket mutató gyermekek rendelői gyorsesztesztelése megoldható, így a családok számára továbbra is ingyenes maradhat a tesztelés és a beteg azonnal elkülöníthető. Ezzel a gyors megoldással talán a tesztelési hajlandóság is fokozható.

Iskolai szűrések: Javasolhatjuk az iskoláknak vagy önkormányzatoknak a tanulók szűrőprogramok keretében végzett antigén tesztelését 1-2 alkalommal. Ennek lényege a tünetmentes betegek és a preszimptomás szakban lévő betegek azonosítása.

A CDC ajánlásai szerint az iskolai szűrések főként akkor hatékonyak, mikor a közösségi terjedés magas szintű. Legalább az oltatlanok körében javasolják minimum heti egyszer elvégezni, különösen, ha egyéb védőintézkedések (maszk, távolságtartás) nincsenek érvényben az iskolában. Eddigi tanulmányok szerint az iskolai esetek 30-60%-át a tünetmentesek szűrésével azonosították, korán megakadályozva ezzel a másodlagos transzmissziót.

Itt is fel kell hívni a figyelmet arra, hogy negatív eredmény nem zárja ki COVID-19 fertőzés meglétét.

Tünettan, lefolyás: A delta variánsnál a betegség lefolyása súlyosabb és hosszabb lehet: gyakoribb az elhúzódó lázas állapot, köhögés, nehézlégzés, pneumonia, mint a korábbi hullámokban. Gyakrabban fordul elő hospitalizációt igénylő fertőzés és magasabb az intenzív ellátásra szoruló betegek aránya gyermekek/fiatalok között is. Emiatt a betegek szorosabb monitorozása és követése szükséges a telemedicina eszközeivel. Javasoljuk a családoknak otthonra a **pulzoximéterek** beszerzését!

Tünettani változás az is, hogy a négy fő tünet mellett (láz, köhögés, nehézlégzés, szaglászavar vagy ízfájdalom) gyakoribbnak írják le az orvosi és fejfájás panaszát, valamint az enterális tüneteket, és emelkedett a náthás (allergia-szerű) tünetek előfordulása is. Fontos, hogy ezek jelenléte esetén is gondoljunk COVID-ra.

A betegség lefolyását nagyban befolyásolja az immunizációs státusz. A tesztelés indikációjának felállításánál ezt is figyelembe kell venni, azaz oltottak esetén különösen igaz az, hogy minimális tünetek hátterében is állhat COVID. Ezt fontos tudatosítani az oltásra hivatkozó szülőknél! Lényeges megemlíteni, hogy a COVID fertőzés csak PCR teszttel zárható ki.

Pozitív teszt eredmény (PCR vagy Ag): A tünetek kezdetétől számítva minimum 10 nap otthoni elkülönítést rendelünk el, a közösségbe való visszaengedéshez 3 láztalan nap és teljes tünetmentesség is szükséges. Ez oltottakra is vonatkozik! A szülő kötelessége a pozitív eredmény jelzése az óvoda/iskola felé. (Amennyiben tesztelés nem történt, a 10 nap elkülönítést a tünetek alapján is elrendelheti az orvos).

Kezelés: Tüneti. Otthon kezelt betegek esetében továbbra sem ismert evidence based terápia (antivirális szer ill. egyéb kezelés), ami az alapellátásban egyértelmű hatékonysággal alkalmazható gyermekeknél.

Egyéb intézkedések: Motiváljuk a környezetünkben élőket és betegeinket, családjaikat a maszkviselésre (akkor is, ha erre vonatkozóan nincs központi rendelet) és biztassuk őket oltás felvételére, ezt saját praxisunkban több fórumon is szorgalmazzuk.

Kontaktokra vonatkozó járványügyi szabályok:

Oltatlan személy esetén 10 nap karantén szükséges az utolsó kontaktustól számítva. Ha a beteg nem elkülöníthető lakáson/házon belül, ez 10+10 nap karantént jelent az oltatlan családtagoknak (az ANTSZ határozat előírhat más időtartamot, de a fertőzőképesség idejét és a lappangási időt figyelembe véve epidemiológiai szempontból ez a korrekt karantén időtartam). A kontaktoknál tünetek jelentkezése esetén tesztelés szükséges!

Oltott kontaktok: A jelenlegi Eljárásrend szerint esetükben nem szükséges járványügyi megfigyelés (karantén). Mivel az oltott személyek is megfertőződhetnek és terjeszthetik a fertőzést (bár sokkal kisebb mértékben, mint a nem oltottak), hívjuk fel a figyelmet arra, hogy ezek a családtagok minimalizálják a közösségi kontaktusok számát. A munkahellyel egyeztessen a szülő, hogy dolgozhat-e, ill. beszéljék meg az iskolával, hogy az oltott testvér látogathatja-e az intézményt. Tájékoztassuk őket arról, hogy csak a legszükségesebb helyekre menjenek el, a tömegrendezvényeket, idős embereket kerüljék. Boltban, zárt terekben viseljenek maszkot (bár ezt jelenleg központi intézkedések nem írják elő), tartsák be a távolságtartás és kézfertőtlenítés szabályait és a legenyhébb tünetek észlelése esetén jelentkezzenek házi orvosuknál tesztelésre. A PCR teszt eredmény megérkezéséig otthoni elkülönítésük szükséges. A CDC legutóbbi ajánlása az oltott kontaktok tesztelését írja elő a kontaktust követő 3-5. napon, maszkviselési kötelezettség mellett.

A szoros kontakt oltott egészségügyi dolgozó dolgozhat, a munkahelyén folyamatosan viseljen FFP2 maszkot, fokozottan figyeljenek a felületfertőtlenítésre, távolságtartásra. Ha megoldható, 1-2 naponta végezzen magát antigén gyorsvizsgálatot, mivel a fertőzések jelentős százaléka a már magas vírus kópiaszámmal járó preszimptomás szakban történik. Tünetek jelentkezése esetén haladéktalanul PCR vizsgálat szükséges. A közösségi kontaktusok minimalizálása a fentieknek megfelelően érvényes. Mivel a házi gyermekorvos a 12 év alatti nem oltott, fogékony korosztállyal is kapcsolatba kerül, a vizsgálati időt érdemes 15 perc alatt tartani, az újszülött látogatást/vizsgálatot a lappangási idő utánra halasztani. Egyéni megítélés alapján az érintett orvos tájékoztathatja betegeit a kialakult helyzetről.

Ha az egészségügyi dolgozó bármilyen légúti tünetet mutat, ismert kontaktus nélkül is, tesztelés szükséges (negatív Ag teszt esetén PCR is)! Pozitív teszt esetén munkába való visszatéréshez egy negatív antigén teszt szükséges leghamarabb a 10. napon és 3 tünetmentes napot követően. A 21. napon a munka pozitív teszttel is megkezdhető.

Járványügyi megfontolások:

A delta variáns az oltottak körében is terjed, bár az áttöréssel fertőzések aránya jelenleg nem ismert (egy tanulmány szerint háromszor olyan gyakori, mint a többi variánsnál együttvéve). Eddigi adatok szerint a **vírus kópiaszám nem alacsonyabb az oltottak nasopharyngealis váladékában, mint oltatlanokban, bár vírusürítés rövidebb ideig tart.** Emiatt a vírus cirkulációja az oltott populációban sem szűnik meg, de szerencsére az enyhe lefolyású esetek miatt ez nem jelent problémát az egészségügyi rendszer számára. A fennmaradó víruscirkuláció következtében a fogékonyak - nem oltott gyermekek és felnőttek - nagyarányú megbetegedése várható, a negyedik hullámban ők okozhatnak leterheltséget az egészségügyi ellátórendszerben.

A két oltás a delta variáns esetén főként a súlyos betegség és halálozás ellen jelent védelmet, a vírus akvizitálását és terjedését nem akadályozza. Így az oltottaknak is van egyéni felelőssége: esetükben is fontos a maszkviselés és egyéb járványügyi intézkedés betartása (önkéntesen, vagy érvénybe lépő rendelkezések esetén).

A negyedik járványhullámban az oltottak viszonylag magas (de nem elegendő) aránya és a gazdasági szempontok előtérbe kerülése miatt a gyermekközösségek bezárására vélhetően nem kerül sor, az oltott személyeknek pedig nem szükséges karantén. A fentiek következtében ebben a hullámban az alapellátásban nagytömegű megbetegedésre lehet számítani, a járvány tetőzésekor nehezen uralható helyzetek is kialakulhatnak. A nagyobb léptékű tesztelést a rendelői és otthoni antigén gyorseszteszteléssel biztosíthatjuk, ami akár a fertőzöttek felét azonosíthatja.

Magánszolgáltatók: Érdemes a lakóhelyhez közeli magánlaborokról tájékozódni, ezekre javaslatokat adni az erre nyitott szülőknek. Ezek nagy előnye, hogy 12-24 órán belül eredményhez jutunk. Néhány helyen már 15 000Ft-os áron is végeznek PCR-t. Ezen esetekben hívjuk fel a szülő figyelmét, hogy a magán úton elvégzett vizsgálatok közül csak a PCR eredménye fogadható el! Negatív antigén teszt ez esetben sem zárja ki a COVID-19 fertőzést.

Összefoglalva:

Az előző hullámokhoz képest a járványkezelés megváltozott az oltottak közel 60%-os aránya miatt. Rájuk kevesebb szigorú járványügyi intézkedések vonatkoznak, azonban a vírus terjesztésében ők is részt vehetnek. A betegek várhatóan nagy száma miatt, valamint a delta variánssal jellemző extrém fertőzőképesség és súlyosabb lefolyás miatt az alábbiakat javasoljuk:

- tüneteket mutató gyermeknél antigén gyorseszteszt mihamarabbi alkalmazása rendelőben, otthon, esetleg iskolában, akár iskolai/önkormányzati kontingensből a fertőzöttek korai és tömeges azonosítása céljából
- gyorseszteszt negatív esetekben minél több PCR tesztelés az indokolt esetekben, kapacitás függvényében
- típusos tünetek esetén a betegek izolációjának elrendelése, ha a tesztelés nem megoldható
- otthoni szoros monitorozás a telemedicina eszközeivel, szükség esetén pulzoximéter használata
- oltott kontaktok felvilágosítása a továbbterjesztés csökkentésének lehetőségeiről
- Önkormányzatokkal, iskolákkal együttműködve szűrőprogramok szervezése antigén gyorseszteszteléssel a tanulók körében
- COVID oltási programban való részvétel saját rendelőinkben

Készítette:

Dr. Karászi Éva, Dr. Tordas Dániel, Dr. Onozó Beáta, Dr. Erlaky Hajna

2021.09.15.

Források:

1. How do vaccinated people spread Delta? What the science says
<https://www.nature.com/articles/d41586-021-02187-1>
2. ECDC: COVID-19 in children and the role of school settings in transmission - second update:
<https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/children-and-school-settings-covid-19-transmission>
3. CDC: Science Brief: Transmission of SARS-CoV-2 in K-12 Schools and Early Care and Education Programs – Updated https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/science/science-briefs/transmission_k_12_schools.html
4. CDC: Interim Public Health Recommendations for Fully Vaccinated People
<https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/vaccines/fully-vaccinated-guidance.html#:~:text=Fully%20vaccinated%20people%20should%20be,isolate%20if%20they%20test%20positive.>
5. New Data on COVID-19 Transmission by Vaccinated Individuals
<https://publichealth.jhu.edu/2021/new-data-on-covid-19-transmission-by-vaccinated-individuals>
6. You've Had a COVID 'Breakthrough Infection'—Can You Really Spread It to Others?
<https://www.yalemedicine.org/news/covid-breakthrough-infection-transmission>
7. Eljárásrend a 2020. évben azonosított új koronavírussal kapcsolatban
<https://www.nnk.gov.hu/index.php/koronavirus-tajekoztato/567-eljarasrend-a-2020-evben-azonositott-uj-koronavirussal-kapcsolatban>